

Wrocław, 24 kwietnia 2019 r.

Dr hab. Edyta Rutkowska-Tomaszewska
Wydział Prawa, Administracji i Ekonomii
Uniwersytet Wrocławski

RECENZJA ROZPRAWY DOKTORSKIEJ

mgr Marii Cudowskiej

**pt. „Zdatność arbitrażowa w postępowaniu insolwencyjnym. Analiza
prawnoporównawcza”**

napisanej pod kierunkiem prof. zw. dr. hab. Agnieszki Malarewicz – Jakubów

W związku z powołaniem mnie w dniu 22 lutego 2019 r. przez Radę Wydziału Prawa Uniwersytetu w Białymstoku na recenzenta rozprawy doktorskiej mgr Marii Cudowskiej pt. „Zdatność arbitrażowa w postępowaniu insolwencyjnym. Analizaawnoporównawcza”, napisanej pod kierunkiem prof. zw. dr. hab. Agnieszki Malarewicz-Jakubów, przedstawiam niniejszym jej ocenę.

Wybór obszaru badawczego i sformułowanie tytułu rozprawy doktorskiej

Pani mgr Maria Cudowska dokonała bardzo trafego wyboru obszaru badawczego. Problematyka podjęta przez doktorantkę w ramach rozprawy doktorskiej jest bowiem bardzo istotna, z uwagi na istnienie międzynarodowych grup kapitałowych, globalizację, a nade wszystko w związku z ryzykiem kryzysów finansowych i koniecznością zaspokojenia, w związku z zagrożeniem lub zaistnieniem problemu niewypłacalności takich przedsiębiorców, ich wierzycieli.

Przedmiotem swoich badań w ramach rozprawy doktorskiej uczyniła Ona bowiem problem postępowania arbitrażowego i postępowania upadłościowego ze wskazaniem na ich istotę, charakter, wzajemne relacje między nimi, oraz na dopuszczalność i ewentualną możliwość, a nawet konieczność zastosowania arbitrażu w sporach insolwencyjnych. W związku z tym, poszukiwania potencjalnej płaszczyzny porozumienia arbitrażu i insolwencji stały się celem i jednocześnie zdecydowały o podjęciu rozważań o charakterzeawnoporównawczym w tym zakresie. Jak twierdzi Autorka, wykorzystanie ADR w postępowaniu insolwencyjnym funkcjonuje z powodzeniem w gospodarkach światowych. Stąd też analiza praktyki handlowej funkcjonującej w Stanach Zjednoczonych w tym

obszarze, także na podstawie przeprowadzonego wywiadu, pozwoliła Autorce na sformułowanie postulatów *de lege ferenda* wskazujących na możliwości i bariery transpozycji niektórych rozwiązań prawa *common law* w tym obszarze na grunt polskiego systemu prawa.

Tytuł rozprawy doktorskiej został sformułowany przez Autorkę w prawidłowy sposób przy zastosowaniu właściwych pojęć. Odpowiada on obranemu obszarowi badawczemu, jest zgodny z przedmiotem rozprawy i jej treścią.

Doktorantka podejmuje się prezentacji niełatwego i niejednorodnego w swej istocie problemu badawczego jakim jest relacja między prawem insolwencyjnym (prawem restrukturyzacyjnym i upadłościowym) a alternatywnymi metodami rozstrzygnięcia sporów, postrzeganych z założenia powszechnie jako sprzecznych, w kontekście znalezienia płaszczyzny pogodzenia tych instytucji i pogodzenia, często sprzecznych interesów uczestników tych postępowań – dłużnika, wierzyciela, także w odniesieniu do upadłości transgranicznej.

Jak słusznie zauważa Autorka, zarówno gdy idzie o prawo upadłościowe, jak i postępowanie arbitrażowe, dorobek w tym zakresie jest spory a same instytucje szeroko zbadane i opisane w literaturze przedmiotu. Nie mniej jednak, nie ma takich pozycji, które na obie instytucje patrzyłoby jednocześnie próbując odnaleźć, jak wskazała we Wstępie sama Doktorantka, „potencjalny obszar porozumienia arbitrażu i insolwencji.

Na płaszczyźnie prawnoporównawczej, z perspektywy prawa polskiego, porządków prawnych państw *common law*, prawa międzynarodowego, w tym unijnego, Autorka podejmuje próbę poszukiwania odpowiedzi na pytania czy możliwe jest pogodzenie interesów wierzycieli i dłużników w kolektywnym postępowaniu arbitrażowym, w związku z niewypłacalnością dłużnika, zwłaszcza międzynarodowych grup kapitałowych, na wzór rozwiązań przyjętych w państwach *common law*? Ich istnienie jako efektu globalizacji przestrzeni gospodarczej wymusza siłą rzeczy potrzebę interdyscyplinarnego spojrzenia, także na badany problem upadłości w połączeniu z arbitrażem, z perspektywy prawnoporównawczej, z uwagi na upadłość transgraniczną. Istnienie takich grup kapitałowych, o niejednorodnym, hybrydowym kapitale, gdy idzie o kraj jego pochodzenia, ma swój wpływ także na bankructwo takich podmiotów i rodzi także skutki w zakresie transgranicznych postępowań upadłościowych. Dodać należy, że rozprawa choć napisana w j. polskim, zawiera wiele określeń fachowych w j. angielskim, co nie powinno dziwić w kontekście badań o charakterze prawnoporównawczym. Oparta została ona także o bardzo bogatą literaturę przedmiotu, w tym w większości anglojęzyczną, która przeważa nad

pozycjami literatury rodzimej w zakresie postępowania arbitrażowego i insolwencyjnego objętego zakresem badań w niniejszej rozprawie.

Z uwagi na doniosłość podjętej przez Doktorantkę problematyki badawczej i jej praktyczne znaczenie, pożądana byłaby także publikacja wyników badań Doktorantki, co jednak wymagałoby odpowiedniego jej przygotowania redakcyjnego, na to w pełni zasługuje.

Głównym celem rozprawy, zgodnie z umieszczoną we Wstępie (s.9, a także na s. 10-12) zapowiedzią samej Autorki, choć nie wyrażoną wprost, było, zbadanie i ustalenie zależności między postępowaniem insolwencyjnym a postępowaniem arbitrażowym, przyczyn braku jednolitej konwencji upadłościowej oraz polubownego załatwiania sporów w tym zakresie na poziomie międzynarodowym. Autorka dokonała konkretyzacji celu badawczego poprzez sformułowanie szczegółowych pytań (problemów) badawczych, co wydaje się zabiegiem słusznym i niewątpliwie zasługującym na pochwałę. Poza tym podkreślenia wymaga także to, Doktorantka w toku prowadzonych rozważań udzieliła na nie odpowiedzi. Sformułowała także właściwą tezę główną wraz z hipotezami szczegółowymi, które zostały udowodnione.

Aby zrealizować zamierzony cel badawczy rozprawy, Autorka przedmiotem badań uczyniła przepisy krajowe, prawa unijnego i międzynarodowego, oraz wybranych krajów systemu *common law* wyznaczające ramy prawne postępowania insolwencyjnego i alternatywnych metod rozstrzygania sporów oraz praktykę w tym zakresie, w tym przede wszystkim orzecznictwo właściwych sądów.

Ocena merytoryczna rozprawy doktorskiej

Struktura rozprawy doktorskiej

Rozprawa doktorska mgr Marii Cudowskiej, poza Wstępem (s. 7-14) i Zakończeniem (s. 251-254) oraz wykazami zastosowanych w pracy skrótów (s.4-6) i wykazem materiałów źródłowych (s. 346-392), obejmuje 5 rozdziałów: 1 – „Aspekty prawne i ekonomiczne postępowania arbitrażowego oraz upadłościowego” 2 – „Międzynarodowe postępowanie upadłościowe”, 3 – „Relacja arbitrażu do postępowań upadłościowych w wybranych państwach *common law*”, 4 – „Relacja arbitrażu do postępowań upadłościowych z perspektywy Polski w ujęciu międzynarodowym”, 5 – „Case studies i konkluzje badawcze”. Zasadniczo są one w prawidłowy sposób sformułowane, nie mniej jednak można było pokusić się o przeniesienie niektórych cennych i trafnych konkluzji wynikających z przeprowadzonego przez Doktorantkę badania, a mających charakter bardziej ogólny, z rozdziału 5 do części rozprawy oznaczonej jako Zakończenie, które także, w związku z tym

mogłoby być zatytułowane jako :”Zakończenie i konkluzje” lub nawet „ Podsumowanie i konkluzje końcowe”.

Jeśli chodzi o strukturę poszczególnych rozdziałów, pozytywnie oceniam fakt, że Autorka dokonała co do zasady, z wyjątkiem rozdziału 5, podziału każdego z rozdziałów w sposób jednorodny na podrozdziały. Na uznanie zasługuje wyodrębnienie w nich wniosków rozdziałowych (oznaczonych przez Autorkę jako Wnioski) zamykających każdy z rozdziałów, które w sposób syntetyczny i niezwykle trafny obrazują całe spektrum poruszanych w nich problemów. Rodzi się może pytanie - czy nie lepiej byłoby zastosować raczej podsumowania w każdym z rozdziałów a rozprawę uwieńczyć zakończeniem i wnioskami, czy też konkluzjami.

Nie udało się natomiast Autorce uniknąć pewnych błędów w strukturze rozdziałów. Największe w tym zakresie dotyczą rozdziału 5. Po pierwsze, na pierwszy „rzut oka” dziwi może fakt, że rozdział 5 oznaczony w spisie treści jako „Case studies i konkluzje badawcze”, ma inny tytuł w treści dysertacji jako „ „Case studies”, co nawet byłoby lepszym zabiegiem, z punktu widzenia wyżej wskazanych uwag w recenzji uwag. Po drugie - nie został podzielony przez to struktura pracy nie jest jednorodna, gdyż w przypadku pozostałych rozdziałów podział na mniejsze jednostki (paragrafy) występuje. *De facto* w treści pojawiają się pewne elementy podziału (pkt. 1 na s. 214, pkt 2 na s. 218, paragraf pt. „Wnioski i wyniki badań” s. 220 z literkami alfabetu a, b, fragment zatytułowany Aspekty psychologiczne upadłości na s. 247, paragraf pt. Wnioski s. 249. Są one jednak niekonsekwentnie stosowane w całym rozdziale i wątpliwość budzić mogą także nadane im tytuły, które nie zostały poza tym odzwierciedlone w spisie treści pracy. Powoduje to rozbieżności treści pracy z jej spisem treści i brak jednolitej jej struktury.

Wskazane uwagi dotyczące konstrukcji rozprawy, a zwłaszcza jej rozdziału 5, choć mogą zakłócać nieco jej odbiór, nie mają jednak wpływu na jej niewątpliwą wartość merytoryczną, walory naukowe i praktyczne. Nie mniej jednak, gdyby zostały wyeliminowane, byłaby ona bardziej przejrzysta i jeszcze bardziej czytelna w odbiorze, z korzyścią dla całości prowadzonych przez Autorkę rozważań. Warto byłoby je natomiast uwzględnić podczas prac redakcyjnych związanych z ewentualną publikacją rozprawy.

Poza rozdziałem 5, w którym nie został zastosowany podział na mniejsze jednostki redakcyjne uwzględniony w spisie treści, Autorka przyjęła w całej pracy jednolitą koncepcję dwustopniowego podziału tekstu. Wydaje się jednak, że możliwy byłby także do zastosowania podział chociażby na podjednostki w ramach zastosowanych przez Autorkę podrozdziałów, które w istocie nazwane zostały paragrafami, z uwagi na obszerność ich treści

i rozmiarów rozdziałów (rozdział 1 zawiera się w s. 15-72, rozdział 2: s.73-, rozdział 3 - 172, rozdział 4 s. 173-202, rozdział 5 s. 203 – 250). Byłoby to z korzyścią dla zachowania jeszcze większej przejrzystości recenzowanej rozprawy doktorskiej, przy takim bogactwie poruszanych w niej wątków i problemów, które mogłyby być w ten sposób uwypuklone poprzez nazwanie ich i nadanie im odpowiednich tytułów.

Treść rozprawy doktorskiej

Wstęp zawiera ogólne nakreślenie tematu pracy, jego doniosłości oraz potrzeby podjęcia problematyki zdatności arbitrażu w postępowaniu insolwencyjnym, widzianej z perspektywy prawnoporównawczej, w tym także międzynarodowej.

Autorka stawia pięć głównych pytań badawczych: (1) W jaki sposób brak transparentności co do stosowania konkretnych norm prawnych przyczynia się do braku jednolitej linii orzeczniczej w zakresie prawa międzynarodowego upadłościowego procesowego i materialnego?, (2) W jaki sposób można zniwelować niepewność stron w przedmiocie przystąpienia do procedury w obcych sądach?, (3) Mając na uwadze zarówno interesy wierzycieli, jak i dłużników, jak zapewnić obu stronom postępowania gwarancje rzetelnego i sprawiedliwego postępowania upadłościowego oraz arbitrażowego?(4) W jakich warunkach najczęściej dochodzi do złamania zasady równego traktowania wierzycieli na poziomie międzynarodowym? Czy postępowanie arbitrażowe, ewentualnie mediacyjne, może przyczynić się do jej umocnienia? (5) Czy alternatywne metody rozwiązywania sporów mogą przyczynić się do usprawnienia postępowania upadłościowego w ujęciu międzynarodowym?

Jednocześnie sformułowała główną tezę badawczą: „Alternatywne metody rozwiązywania sporów mogą przyczynić się do zwiększenia efektywności postępowania upadłościowego a także usprawnić zawieranie układu w upadłości oraz 3 hipotezy szczegółowe: (1) Arbitraż oraz mediacja w sporach insolwencyjnych może pełnić rolę pomocniczą, (2) Upadłość może być mechanizmem wspomagającym dochodzenia roszczeń w sprawach z zakresu deliktów w systemie *common law*, (3) Orzecznictwo państw *common law* w obliczu nieustannie ewoluującej linii orzeczniczej nie jest gwarantem ukonstytuowania się arbitrażu jako instytucji mającej automatyczne zastosowanie w sporach insolwencyjnych.

Wydaje się jednak, że 3 hipoteza jakby nie została skończona i mogłaby brzmieć: orzecznictwo państw *common law*, jako wzorcowe w zakresie sposobu regulowania postępowania insolwencyjnego i arbitrażowego, w obliczu nieustannie ewoluującej linii orzeczniczej, nie jest gwarantem ukonstytuowania się arbitrażu jako instytucji mającej automatyczne zastosowanie w sporach insolwencyjnych, stąd konieczna wydaje się regulacja

na poziomie prawa międzynarodowego w tym zakresie i ustalenie jednolitych zasad upadłości i polubownego rozwiązywania sporów w tym obszarze. Trzeba jednak podkreślić, że Autorka zwraca na to uwagę we Wstępie na s. 11, jednak nie zostało to wyartykułowane wprost przy okazji formułowania tej hipotezy na s. 12.

Aby zrealizować założony cel badawczy, Doktoranta właściwie zastosowała i prawidłowo dobrała metody badawcze, które zostały określone we Wstępie. Oprócz tradycyjnych dla rozpraw z zakresu nauk prawnych posłużyła się metodą dogmatyczną, analiza orzecznictwa i konieczna, z uwagi na temat pracy –metodą porównawczą, zostały także zastosowane inne metody, jak: metoda analityczna, metoda statystyczna, a także w niezbędnym zakresie - metoda empiryczna, z uwagi na zastosowany wywiad z praktykami z zakresu prawa upadłościowego, mediatorami oraz sędziami.

Podsumowując, Wstęp w sposób wręcz modelowy ujmuje wszystkie elementy niezbędne w tej części rozprawy doktorskiej. Już po jego lekturze wiadomym jest, że Doktorantka potrafi zidentyfikować problemy naukowe, postawić właściwe pytania badawcze, a także sformułować trafną tezę główną i tezy szczegółowe. Jedyna uwaga mogłaby dotyczyć bardziej przejrzystego i bezpośredniego sformułowania celu badawczego głównego i celów szczegółowych, które i tak zostały wskazane w sposób pośredni. Ta wstępna konkluzja znajduje oparcie również w dalszej treści pracy, w której Autorka kompetentnie i trafnie stawia szczegółowe pytania badawcze skutecznie poszukując prowadząc rozważania odpowiedzi na nie.

Rozdział 1 recenzowanej dysertacji zasługuje na pozytywną ocenę. Ujęto w nim problemy kluczowe dla postępowania arbitrażowego i upadłościowego zaprezentowane z perspektywy ekonomicznej analizy prawa w odniesieniu do nich, co oceniam za szczególnie cenne i wpisujące się w aktualne nurty badań nad prawem w ogóle, w tym w szczególności nad prawem upadłościowym i arbitrażowym, a także potrzebę interdyscyplinarnego spojrzenia na nie. Taki sposób prezentacji tych problemów pozwala bowiem na przeanalizowanie efektywności przepisów dotyczących postępowania polubownego i ich wpływu na postępowanie upadłościowe Autorka wskazała w nim na wspólne mechanizmy funkcjonujące w ramach tych postępowań oraz dokonała charakterystyki istotnych pojęć w tym obszarze jak: zdolność upadłościowa, ekonomiczna analiza prawa, zdatność arbitrażowa, międzynarodowe prawo handlowe, postępowanie arbitrażowe, arbitraż, alternatywne metody rozstrzygnięcia sporów, arbitraż handlowy (gospodarczy), sądownictwo polubowne, mediacja i relacje między tymi pojęciami. Prezentuje w nim także teorie arbitrażu w zderzeniu z naukami socjologicznymi traktując arbitraż jako zjawisko społeczne widziane z perspektywy

jego aktorów, którymi są strony i arbitrzy, a nie tylko z perspektywy nauk prawnych, co uznaje za niezwykle pożyteczne i cenne. Autorka opisuje w nim także miejsce postępowania arbitrażowego w polskim porządku prawnym i wymiarze sprawiedliwości. W rozdziale tym Autorka prezentuje zarówno prawne, jak i ekonomiczne aspekty postępowania arbitrażowego i upadłościowego, analizując nie tylko odpowiednie regulacje prawne w tym zakresie i kierunki ich rozwoju, ale także stan praktyki poprzez analizę raportów instytucji arbitrażowych, danych statystycznych, co pozwala na ukazanie dynamiki arbitrażu i upadłości, co także zasługuje na uznanie i pozwala na kompleksowe podejście do tych problemów

Rozdział 2 poświęcony został upadłości międzynarodowej i międzynarodowemu postępowaniu upadłościowemu, w związku z umiędzynarodowieniem obrotu gospodarczego i prawnego i co także w konsekwencji przestało być domeną prawa wewnętrznego jedynie. Autorka wskazuje w nim i szczegółowo omawia istotę i charakter prawny oraz zasady (konceptje) w nim występujące, w postaci uniwersalizmu i terytorializmu oraz tych sformułowanych przez akty prawa unijnego dotyczących COMI (*Centre of Main Interests*) i ECOMI (*Economic Centre of Main Interests*) w odniesieniu do ustalenia miejsca prowadzenia działalności osoby prawnej (dłużnika) na potrzeby postępowania upadłościowego. Zostały one zaprezentowane w oparciu o właściwe regulacje, w tym unijne, oraz literaturę anglojęzyczną z zakresu międzynarodowego prawa upadłościowego oraz orzecznictwa. Poza tym wyjaśnia istotne dla tego postępowania terminy jak: insolwencja, administrator upadłościowy, postępowanie insolwencyjne, masa upadłościowa oraz syndyk a także umiejscawia międzynarodowe postępowanie upadłościowe w międzynarodowym prawie prywatnym, wskazując także na obszary problemowe i bariery z nim związane. Autorka rzetelnie prezentuje w nim również orzecznictwo Europejskiego Trybunału Sprawiedliwości oraz sądów amerykańskich oraz zalecenia w zakresie międzynarodowe postępowania upadłościowego sformułowane przez UNCITRAL, co szczególnie istotne i cenne wobec faktu, że, jak sama zauważa, „polska doktryna nie zmierzyła się w sposób kompleksowy”, wskazując na kształtowanie się systemu międzynarodowego prawa upadłościowego. Na pochwałę zasługują także rozważania podjęte w tym rozdziale na temat zaleceń w zakresie upadłości transgranicznej sformułowanych przez dwie liczące się organizacje prawnicze, a mianowicie: American Legal Institute oraz European Legal Institute, które mają ułatwić prowadzenie międzynarodowego postępowania upadłościowego i przyczynić się do jego efektywności i skuteczności.

Za interesujące i wartościowe uważam rozważania Autorki zawarte w **rozdziale 3** poświęconie postępowaniu arbitrażowemu i upadłościowemu w krajach *common law*, w

którym zostały scharakteryzowane, ze wskazaniem na ich specyfikę i cechy, porządki prawne w tym zakresie wybranych państw - Stanów Zjednoczonych, Irlandii i Anglii w tym zakresie. Doktorantka dokonała także ich oceny z punktu widzenia ich efektywności i dostosowania do aktualnych realiów gospodarczych i modelowych regulacji UNCITRAL.

Wysoko oceniam również rozważania Autorki dotyczące relacji arbitrażu do postępowań upadłościowych w Polsce z perspektywy międzynarodowej zawarte w rozdziale 4. Jest to szczególnie cenne, gdyż w polskim piśmiennictwie problem zapisu na sąd polubowny w kontekście postępowania upadłościowego nie jest zbyt obszerny, co ma wiele powodów, wśród których z pewnością także znajduje się skomplikowany charakter postępowania upadłościowego i częste zmiany przepisów. Wprawdzie polskie prawo upadłościowe i restrukturyzacyjne, po ostatnich zmianach, zawiera przepisy w przedmiocie zapisu na sąd polubowny, nie mniej stają się one problematyczne stanowiąc duże wyzwanie w praktyce, dla sędziów, syndyków i pełnomocników. Tym bardziej podjęcie się przez Autorkę ich analizy oceniam niezwykle pozytywnie i stwierdzam, że rozważania przez nią poczynione mogą się okazać niezwykle użyteczne tak z punktu widzenia teoretycznego, jak i praktycznego.

Bardzo ciekawe rozważania Autorka podejmuje w ostatnim rozdziale 5, w którym prezentuje konkretne przypadki zastosowania arbitrażu w różnych postaciach w postępowaniu upadłościowym (kazuś Lehman Brothers i Nortel), oraz przedstawia orzecznictwo sądów upadłościowych, które musiały się zmierzyć z tym problemem. Za szczególnie cenne uważam zaprezentowane przez Autorkę wyniki przeprowadzonego przez badania empirycznego w postaci wywiadu z praktykami prawa upadłościowego w Polsce i Stanach Zjednoczonych. Warto wskazać kilka jego szczególnie mocnych stron. Po pierwsze, jeśli chodzi o materiał poddany analizie, na pochwałę zasługuje sam fakt przeprowadzenia takiego badania wśród praktyków postępowania upadłościowego i mediatorów w Polsce i Stanach Zjednoczonych. Poza tym, Autorka analizując zgromadzony materiał empiryczny, dokonuje diagnozy wielu istotnych problemów polskiego prawa upadłościowego, które konfrontuje z doświadczeniami amerykańskimi w tym obszarze. Co także zasługuje na pochwałę i wymaga podkreślenia, Doktorantka wskazuje także na konieczne modyfikacje obecnego systemu upadłościowego w Polsce, także w zakresie upowszechnienia się w nim mediacji i arbitrażu, wobec koniecznej perspektywy międzynarodowej związanej z upadłościowymi postępowaniami transgranicznymi, formułując szereg wartościowych spostrzeżeń i postulatów *de lege ferenda*, co oceniam niezwykle pozytywnie i uważam za szczególnie wartościowe.

Rozprawę wieńczy Zakończenie, w którym Doktorantka w rzeczowy i syntetyczny sposób odnosi się do treści przeprowadzonych w niej rozważań, stwierdzając, że dynamiczny rozwój alternatywnych metod rozstrzygnięcia sporów wymusił niemalże konieczność ich zastosowania ich w postępowaniach insolwencyjnych, co stało się faktem w gospodarkach światowych, a czego najlepszym przykładem są Stany Zjednoczone, na rozwiązaniach których bazują także inne kraje. Podkreślając korzyści z zastosowania arbitrażu w postępowaniu insolwencyjnym wynikające z doświadczeń amerykańskich, Autorka przekonuje, że wdrożenie ADR do praktyki prawa upadłościowego jest słuszne a barierą w tym zakresie może być brak przepisów prawa materialnego, zarówno na poziomie krajowym, jak i międzynarodowym. Za konieczne uznaje podjęcie działań zarówno o charakterze regulacyjnym, jak i promocyjnym w celu wykorzystania arbitrażu jako pomocniczego mechanizmu wychodzenia przedsiębiorcy ze stanu niewypłacalności lub efektywnej dystrybucji masy upadłości i zaspokojenia jego wierzycieli bez nadmiernych kosztów, w tym także społecznych. Na specjalną uwagę i wysoką ocenę zasługuje treść wieńczącego rozprawę Zakończenia zawierającego nie tylko bogactwo generalnych ocen w tym również krytycznych dotyczących aktualnej regulacji prawnej w zakresie postępowania upadłościowego i arbitrażu.

Podsumowując, wszystkie rozdziały są niezwykle wartościowe, pisane w dynamiczny i niekonwencjonalny sposób, determinowany przyjętą wiodącą prawnoporównawczą metodą badawczą. Podkreślić należałoby, że ten sposób prowadzenia rozważań sam w sobie nie jest zabiegiem łatwym, a Doktorantka sprostала mu bez zarzutu, osiągając tym samym cel recenzowanej pracy doktorskiej. Autorka w sposób przekonujący i logiczny odpowiada na wszystkie postawione pytania badawcze. Zajmuje w dyskusyjnych kwestiach własne stanowisko i wyciąga słuszne wnioski zaprezentowane w niezwykle trafny i przejrzysty sposób, które wynikają z przeprowadzonych rozważań. W sposób oryginalny rozwiązuje sformułowany problem naukowy. Doktorantka ma szansę wywołać w środowisku naukowym dyskusję o potrzebie zastosowania arbitrażu w postępowaniach insolwencyjnych w celu zapewnienia ich większej skuteczności i efektywności, a także zmniejszenia ich kosztów, także społecznych.

Autorka recenzowanej pracy wykazuje ogólną wiedzę teoretyczną, swobodę poruszania się w obszernych i zróżnicowanych materiałach źródłowych, w tym aktach prawnych i orzecznictwie różnych krajów.

Doktorantka podjęte w rozprawie badania prowadzi wielopłaszczyznowo, wieloaspektowo, jednocześnie zachowując dyscyplinowanie i konsekwencję w prezentacji wyników przeprowadzonych badań i dokonanych analiz prawnych. Autorka umiejętnie

prezentuje i interpretuje obszerne materiały, nie unikając rozwiązywania trudnych i niejasnych, niejednoznacznych problemów, właściwie argumentując swoje stanowisko. Takie podejście Autorki do realizacji zamierzonego celu badawczego świadczy niewątpliwie o dużej znajomości badanej problematyki, rzetelności badawczej i samodzielności.

Podjmując generalną ocenę zawartości treści rozprawy doktorskiej Pani mgr Marii Cudowskiej trzeba podkreślić, iż zrealizowała Ona swój ambitny i niełatwy przy tym cel badawczy, dokonując rzetelnej i wnikliwej analizy zarówno prawodawstwa unijnego, międzynarodowego, krajowego, jak i wybranych krajów, prezentując również szczegółowe problemy z zakresu prawa upadłościowego i arbitrażowego. Na uwagę zasługuje znajomość prawa unijnego, krajowego oraz prawa poszczególnych wybranych i badanych państw, wraz z orzecznictwem właściwych sądów, przekonującą jego interpretacją, jak też szerokie wykorzystanie bogatej literatury dotyczących postępowań arbitrażowych i upadłościowych. Wreszcie – trafność w formułowaniu wniosków co do wykorzystania ADR, szczególnie w kontekście sporów międzynarodowych, w zakresie postępowań insolwencyjnych, co wydaje się nie tylko koniecznością, ale i przyszłością, na co wskazuje zwłaszcza doktryna prawa amerykańskiego.

Zastosowane przez Autorkę metody badawcze oraz przeprowadzone rozważania ukazujące bardzo szerokie spektrum problemów na tle postępowania arbitrażowego i insolwencyjnego, badanych na gruncie różnych porządków prawnych, wraz ze szczegółową ich analizą, wskazują na umiejętności syntetycznego ujęcia ogromnego przeanalizowanego materiału źródłowego i trudu zbadania instytucji mieszczących się w kategorii tych rodzajów postępowań w Polsce, w wybranych krajach *common law* oraz prawie międzynarodowym, w tym z perspektywy prawa unijnego. Wszystko to świadczy także o wysokim walorze merytorycznym recenzowanej rozprawy doktorskiej oraz o ogromnej i szerokiej wiedzy badanej problematyki Jej Autorki.

Ocena warsztatu naukowego oraz formalnej strony rozprawy doktorskiej

Rozprawa doktorska została oparta na bogatym ilościowo i zróżnicowanym materiale źródłowym zaprezentowanym w obszernym wykazie bibliograficznym pomieszczonym na stronach 266-293 a zawierającym 239 pozycji z literatury, w tym w większości obcojęzycznej (powołanych również w odsyłaczach), także przepisów prawa unijnego, aktów prawa międzynarodowego oraz prawa innych państw, polskich aktów prawnych, orzecznictwa TSUE, orzecznictwa sądów polskich i innych krajów oraz innych materiałów źródłowych.

Jedyna krytyczna uwaga dotyczy braku uporządkowania tych aktów, zwłaszcza prawa krajowego i unijnego bez zachowania kryterium hierarchii źródeł prawa i chronologii czasowej, jak zwykle się je porządkować.

Znaczna jest również liczba aktów prawnych i orzeczeń sądów różnych krajów, istotnych z perspektywy tematyki rozprawy. W mojej ocenie, bibliografia jest wystarczająca jak na standardy prac doktorskich.

Co do formalnej strony rozprawy doktorskiej – podkreślić należałoby, że przypisy w recenzowanej pracy, których w sumie jest 654, zostały skonstruowane rzetelnie i co do zasady prawidłowo. Dotyczą one nie tylko odwołań do zróżnicowanych materiałów źródłowych, ale także Autorka wyjaśnia w nich po tzw. „kreską” niektóre omawiane kwestie, zachowując tym samym przejrzystość prowadzonych rozważań.

W tekście pojawiają się też drobne błędy interpunkcyjne, niezgrabności językowe i redakcyjne, powtórzenia, których trudno uniknąć przy takiej obszerności, pracy, a które z pewnością przy ewentualnej jej publikacji zostaną wyeliminowane.

W przypisie 10 na s. 10 dobrze byłoby gdyby Autorka przy okazji wykazywania ograniczonych opracowań na temat relacji arbitrażu i postępowania upadłościowego, wskazała konkretne pozycje wraz z ich tytułami i miejscem opublikowania, a nie jedynie w sposób ogólny

Konkluzja

Reasumując: rozprawa doktorska Pani mgr Marii Cudowskiej stanowi oryginalne i w pełni udane rozwiązanie bardzo istotnego i aktualnego – tak dla teorii, jak i praktyki - problemu badawczego. Poszukiwanie, wszechstronna i głęboka merytoryczna analiza przepisów prawa krajowego, międzynarodowego, unijnego oraz wybranych krajów dotyczących postępowań upadłościowych i arbitrażowych, wzbogacona o konkretne propozycje zmian w zakresie zarówno legislacji, jak też w praktyce stosowania prawa czyni rozprawę nowatorską i w istotnym stopniu wypełniającą lukę w krajowym piśmiennictwie prawnym – gospodarczym, a przez to stanowiącą jednocześnie twórczy wkład w jego dalszy rozwój. Po dokonaniu analizy rozprawy doktorskiej mgr Marii Cudowskiej pt. „Zdatność arbitrażowa w postępowaniu insolwencyjnym. Analiza prawnoporównawcza”, napisanej pod kierunkiem promotora – prof. zw. dr. hab. Agnieszki Malarewicz-Jakubów, stwierdzam, że stanowi ona oryginalne rozwiązanie problemu naukowego oraz wykazuje ogólną wiedzę teoretyczną Doktorantki w dziedzinie nauk prawnych w dyscyplinie prawo, a także umiejętność samodzielnego prowadzenia pracy naukowej.

Autorka nie bała się stojących przed nią wyzwań badawczych rozwiązując z dużą dociekliwością aktualne i niełatwe problemy badawcze o dużym znaczeniu także praktycznym. Podjęte w pracy rozważania prowadziła w zdyscyplinowany, pogłębiony i dociekliwy sposób, wykazując się umiejętnością samodzielnego formułowania wniosków i krytycznego podejścia do szeroko analizowanego problemu i zgromadzonego bogatego materiału źródłowego, co niewątpliwie wymagało dużego nakładu pracy, ale także znajomości literatury obcej, a także aktów prawnych porządków innych krajów. Na uwagę zasługuje także fakt, że prowadzonym przez Nią rozważaniom o wysokim poziomie merytorycznym towarzyszył także bardzo dobrze opanowany warsztat pisarski, pomimo drobnych niedociągnięć.

Praca doktorska mgr Marii Cudowskiej jest oryginalnym, kompleksowym (dotychczas nie spotykanym w literaturze krajowej, ciekawym i niezwykle rzetelnym ujęciem bardzo budzącego wiele problemów praktycznych tematu, zarówno w ujęciu prawnym, ale także z ekonomicznym z niezbędnym odesłaniem do nauk społecznych, zarówno teoretycznym, jak i praktycznym. Tym samym, recenzowana rozprawa doktorska mgr Marii Cudowskiej pt. „Zdatność arbitrażowa w postępowaniu insolwencyjnym. Analiza prawnoporównawcza”, spełnia wszystkie wymogi określone w przepisie art. 13 ust. 1 ustawy z 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (tekst jedn. Dz.U. 2014 poz. 1852 ze zm.). Oznacza to, że recenzowana rozprawa doktorska może stanowić podstawę do przeprowadzenia dalszych czynności w przewodzie doktorskim, w tym do nadania mgr Marii Cudowskiej stopnia naukowego doktora nauk prawnych w zakresie prawa.

Reasumując, rekomenduję dopuszczenie mgr Marii Cudowskiej do publicznej obrony rozprawy doktorskiej.

Jednocześnie, z uwagi na wskazane w niniejszej recenzji walory recenzowanej dysertacji, wnioskuję o jej wyróżnienie.

